

— Sándor, az a Kápolnai gazember.

Törő fel akart ugrani. Pándor egyetlen gesztussal leintette, aztán nagyon csendesen ezt mondta:

— Ha kíváncsi vagy rá, ha tudni akarod, hogy feleséged hova megy ma délután öt órákor, akkor menjél el a Völgy-utcába. A huszas számú ház elé.

Törő arcába szökött a vér.

— Hiszen ott... Kápolnai...

Mint a nyíl pattant föl a helyéről.

— Nem igaz, — ordított föl rekedten. — Hazudsz!

Pándor hideg, merev nyugalommal, mozdulatlanul ült a helyén.

Törő szédülten támolygott ki a teremből. Délután négy órákor pedig zakatoló szívvel, zugó halántékkal fordult be a Völgy-utcába. Öt óra előtt öt perccel úgy érezte, hogy meg kell örülnie. Homlokán verejtékcseppek jelentek meg és egész testében remegett. Amikor a szomszédos templom toronyórája elütötte az ötöt és elmult néhány perc, már teljesen kimerülten, halálsápadtan dőlt neki egyik ház falának. Majd egyszerre valami megnyugvásfélét érzett, reménykedni, bizakodni kezdett és szája szögletében kesernyés mosoly jelent meg.

— Nem igaz, — mondotta maga elé. — Hazudtak. Hazudtak.

És ujjongani szeretett volna.

Az utcába ekkor egy kocsis fordult be. Törő szeme rátapadt a kocsis csukott ablakára. A kocsis megállott. Törő előretámolygott. Még néhány rettenetes, szörnyű pillanat, aztán kiesapódott a kocsis ajtaja.

Törő kiáltani akart, de csak fojtott hang szakadt föl a melléből.

— Hilda!

Amikor magához tért, otthon volt a szobájában, az íróasztala mellett ült, a kályhában sistergett, pattogott a tűz és ablaka alatt élesen berregtek a villamosok csengői. Ekkor már tisztában volt mindennel. Azzal, ami történt s ami történni fog.

Beszólította a szobaleányt.

— A nagyságos asszony a szobájában van? — kérdezte.

— Igen.

Egyedül van?

— Igen.

Törő bólintott. A szobaleány kiment. Törő ekkor felállott az íróasztala mellől és nyugodtan, minden fájalmát, keserűségét elnyomva és legyűrve, átment a feleségéhez.

Az asszony egy széken kuporgott. Fázva, dideregve húzta össze magát, a belépő férjére úgy nézett föl, mintha szemei azt akarták volna mondani: büntessél, öl meg, végezz velem, csak ne kinozzál.

Törő megállott a reszkető, didergő asszony előtt.

— Hilda, — mondotta csendesen, fáradtan — azt hiszem, te is belátod, te is úgy gondolsz, hogy ezek után, mi... ketten... együtt...

Nem tudta tovább folytatni. A torka, mintha elzárta volna, nem engedett ki több szót.

Az asszony megmozdult. Ránézett a férfire, a férfi sápadt, eltorzult arcára és félénken, reszkető hangon megszólalt.

— Sándor, — mondotta — én... én nem vagyok a bűnös... Én...

Törő felkapta a fejét. Az asszony várt néhány pillanattal, aztán emelkedett, határozottabb hangon mondotta:

Ha a bűnöst keresed, nézzél a tükörbe.

Törő valami rekedt, fájdalmas hangot hallatott.

— Te hoztad ide Kápolnait, — kiáltott ekkor az asszony, — te bíztál rá, te bátorítottál. Hagytál, engedél...

Törő remegve tett egy lépést előre.

— Elég! — kiáltotta.

Az asszony összeresztette. Elhallgatott. Aztán pillanatok múlva megszólalt Törő.

— Én, — mondotta nagyon csendesen, — bízom benned, mert azt hittem más vagy, nem olyan vagy, mint a többi. Bízom benned, esküdni mertem rád, mert szerettelek és azt hittem, hogy te is szeretsz, azt hittem, hogy a mi szerelmünk annyira szent, olyan mélyen gyökeredzik a lelkünkben, hogy azt senki és semmi onnan ki nem irthatja. Én ezt hittem. Én most már elvesztettem ezt a hitemet és azok az okok, amelyeket te menteségedre felhozol, az én álláspontomon már nem változtatnak semmit.

Elhallgatott. Csend lett. Ekkor az asszony könnyek között megkérdezte:

— El akarsz válni?

— El, — mondta Törő. — Minden botrány és felütnés nélkül.

Az asszony lehajtotta a fejét. Hallgattak. Percek teltek el.

— Jó, Sándor, — inkább sóhajtott, mint mondotta később az asszony. — Ha te úgy gondolsz, ha te azt hiszed, hogy ezen... ezen már nem lehet változtatni...

Törő energikusan vágott közbe:

— Nem lehet változtatni.

Az asszony nem felelt. Fejét ráhajtotta a szék támlájára és úgy maradt akkor is, amikor férje mögött becsukódott a szoba ajtaja.

A válópör befejezése után Törő elköltözködött a lakásból. Valahol a Józsefvárosban vett magának egy butorozott szobát és vad mohósággal vetette bele magát a zajos éjszakákba. Vendéglőkbe járt, kávéházakba, mulatóhelyekre, kereste, hajszolta a régi barátokat, akiket házassága alatt messze elkerült. Napok, hetek gyors egymásutánban teltek el és egyszerre csak azt vette észre, hogy a pontos, megbízható, szorgalmas Törő helyét elfoglalta egy rendetlen, megbízhatatlan, hanyag ember, akire, ha gyűrötte, álmosan, fáradtan megjelent a hivatalában, ferde szemekkel néztek a kollégái és összesugtak a háta mögött. Törő észrevette ezt, meghökkent, aztán várta az éjszakát, hogy jöjjön a szédület, az örökös mámor.

És jöttek a hírek. Ha bedugta a fülét, akkor is hallania kellett, hogy Hilda az édesanyjával el visszavonult, elzárkózottan a világtól, sehova nem jár, senkivel nem érintkezik és szebb, ragyogóbb, mint valaha volt. Törő eleinte védekezett a hírek ellen, menekült előlük, később futott utánuk.

Kázmér Péter, egy szegény, megbicsaklott életű újságíró hozta neki ezeket a híreket, aki valami őszinte, mély részvétellel nézte Törő pusztulását. Egyszer aztán,

Hirdessen az ÚJ ÉLETBEN.

Legelőnyösebb hirdetési árak,
biztos siker!

Hirdetési árak: Egész oldal 1500 kor., féloldal 750 kor., egytized hasáb 75 kor., ennek fele 35 korona. Tíznel többszöri leadásra: 20% engedmény. Szövegköztött kétszeresek az árak. Szalaghirdetés 150 korona. Kommunikék sora 20 korona.

egy cigányzenés, szédületes éjszakán, amikor Törő már a tizedik pohár konyakot emelte szájához, az ujságíró megfogta a karját.

— Kedves, jó barátom, — fordult feléje könyörögve, — miért nem megy haza? Nem magának való az ital! Törő letette a poharat.

— Várják magát, menjen haza, — könyörgött neki az ujságíró.

Törő kihuzta magát a helyén.

— Engem? — kérdezte. — Ki vár engem?

Az ujságíró elmosolyodott.

— A felesége, kedves, jó barátom, — mondotta neki és atyai szeretettel tette hozzá: — Hiszen szeretik egymást. Ő is magát és maga is őt.

Törő ekkor belenézett mélyen, hosszasan az ujságíró ráncos, öreg arcába, megragadta a kezét és rekedten felordított.

— Hogy én? — harsogta. — Én? Szeretem? Nem igazi Érti? Nem igaz. Én gyűlölöm! Érti? Gyűlölöm, gyűlölöm...

Verte, ütötte az asztalt és amikor hajnalban összeforrt, gyűrötten hazament, megállott a szobája közepén, az asztal előtt, aztán térdrebukott a felesége fényképe előtt és el kezdett keservesen, fájdalmasan sirni, mint egy — gyerek.

Szentgyörgyi Ferenc.

Levél.

Lelkem Testvérem! Nem minden okoskodás bölcsészet és nem minden bölcsészet okoskodás. Az az okoskodás, mely megérdemli a bölcsészet nevet, hosszú, fáradságos munka. Ehhez teljes részrehajlatlanság s az „Én“-nel szemben egész önzetlenség kell, nehogy az igazságok mellett az igazság lárvájába bujt alsóbb rendű természet hajlamai, szenvedélyei valahogyan belophasák magukat, mert akkor az egész bölcsészet kacér, divatos hazugságok kendőző szere lesz. Minden tudományágban van bölcsészet, amennyiben minden tudományágnak szűksége van az okoskodás törvényeire. Orvosi, jogi, számtani, csillagászati, mérnöki, vegyészeti tudása csak annak van, aki ezekkel a tárgyakkal hosszú éveken át behatóan s a tárgyat szeretve buvárkodik. De mert okoskodni mindenki tud úgy-ahogy, ezért többé-kevésbé mindenki szeret, akinek valamelyes iskolázottsága van, a filozófiával kérkedni s merem Neked mondani, hogy ezer kérkedő közül egy sem ért hozzá. Itt-ott népies irányu, hig lére eresztett, liberális zafittal felelőreztve olvasott egy is, más is egy morzsányi természetbölcséletet, hallott harangozni valahol anyag- és atomelméletről, darvinizmusról, de ha megszorítod, ötöl-hatol s kitér a faggatás elől. Ilyenekkel nem vitatkozom. Tudakossággal vitatkozni nem lehet, annál kevésbé bocsátkozom szóba a liberális eszmék bölcselőivel. Onnan s a materiális felfogásból nagyon kilóg a farizeusság lólába, ijesztően villognak a szemek, amelyek enervált idegekkel, petyhüdt szervezettel, degenerált állati mohósággal éhes sertéshadként habzsolnak fel a világ összes gyönyörét, hogy kielégíthetlenségüket kielégíthessék.

Az élet és természet alapigazságainak ilyen célból való csúres-csavarása, amely kloákát csinál az életből s patkányt az emberből, minden lehet, csak nem filozófia. Ilyen alapon már magam is megértem a majomelméletet, mert a cél majomdivat és majomerköles elérése volt. De mint józanul gondolkozó embert emberi méltóságomban sért, — eltekintve a majomerkölesektől — hogy azok a majomelméletet gyártó modern liberálisok tökkelütött számárostobának tartanak egy egész szellemi világot.

Darwin maga, kinek pozitív hite volt Istenben, ha tudta volna, hogy az ő evolúciós elméletét modern értelmzői erre a célra fogják felhasználni, hogy az emberben rejlő állati ösztönöket felszabadítva az ember erkölcsi életét a majmoké alá süllyesszék, meg vagyok győződve, hogy Istenhívő becsületes lelke sohasem rakta volna le gondolatait, hogy az ő tisztességes nevéhez egy egész világ s hosszú generációk lealjasítása fűződjék.

Bizony úgy van az Lelkem, hogy a számár farkát hiába mártod bele Michel Angelo festékébe, az a vászonra csak pacnikat csapdos. No de csak próbáld meg kontár festőnek bebizonyítani, hogy nem ért a dologhoz, jobb lesz, ha beáll szobamázolóknak és kísértsd meg észreteríteni ezt a sok dilettáns természetbölcsészt (ez a kedvence vesszőparipája az erkölcsi liberalizmusnak, logikáról, kritikáról s különösen ortológiáról halvány fogalma sincs), hát majd meghallod a magadét s meggyűlölnek egy egész életre.

De vigasztalódjál! Az igazi művészet, a Wagner muzsika, Michel Angelo, Munkácsiak, Fadruszok és Rodinek munkája él, utolérhetetlen magasságban áll s a hozzáértők a tisztelet áhítatával becsülik. Az igazi bölcsészet igazságai is ebben a magasságban állanak. Kontárok, tudakosok keze, esze nem ér fel odáig s az örök értékeket sem magukhoz lerántani, sem a maguk kicsinyessége sara, nyálával bepiszkolni nem tudják. Krisztus fenséges arcán, az „Ecce Homo“ királyi fenségén még a zsidó farizeusok köpése is drágakővé s a katonák öklöcsapásai is királyi dicsőséggé váltak. Minden igazságnak meg kell járnia a maga Kalváriáját, hogy megállás, meggyalázás, a kétszínűség és hazugság ráfogásai és rágalmain keresztül megtisztultan, diadalmasan emelkedjék zsarnokai, elnyomói fölé. Ez minden igazság sorsa és természetrajza. Maga az igazság tudja ezt s ezért nem fél a nagypéntektől.

Ezek után megértheted Lelkem, miért ilyen keserű ma a magyar ember sorsa, de csak az öntudatos magyará, azé, aki annak született s minden ize, porcikája magyar. Mert tudd meg és ird fel, hogy sok született magyarba a kontár természetbölcsészek liberális nyugati majomvért s majomerkölesöt oltottak. Soknál sikerült a liberális viviszekció. Ezek magyarul beszélő idegenek. Ezeknek nem fáj a magyar igazság. Kálvária járása. Nem fájnak a megalázások, nem az arculesapások, nem Magyarország drága kontósának szét darabolása, mert ha fájna, akkor nem szítanák az egyenetlenség tüzeit, nem tolnák pénzért, csókért a magyarságot ilyen béna köldűssá nyomorító liberalizmus hóhérszekerét! Nem! Ha nem odaállmanának a többi bús szívű, öntudatos magyar mellé s öntudatos munkával, meg nem alkuvással tartanák oda vállukat a szenvedő magyar igazság lába alá. Lelkem, de égetnek ezek a keserű szavak... De ird fel! Ne félj, ne csüggedj! Mikor azt gondolják, hogy a magyar igazságot keresztire feszítették, eltemették, akkor támad fel, mert feltámad életerősen, diadalmasan. Az igazság örökké él.

Zete.

Erdélyi követek a portán. Dr. Bíró Vencel érdekes történelmi munkája, mely részleteiben súlyos tudományos értékei mellett élvezetes, szórakoztató olvasmány is, elvisz bennünket az erdélyi fejedelemség csodálatos, regényes világába, olvasásakor az erdélyi nagy múlt példázatosan, Csonkamagyarország mai életét, utját előmutatva tárul az olvasó szemei elé. Az értékes, tanító, szórakoztató könyvet melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe. Megrendelhető szerkesztőségünk útján. Ára 90 korona.